

ТУСПАХ

НУРЛАТ РАЙОНЕН ОБЩЕСТВАПА ПОЛИТИКА ХАҢАЧӘ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА НУРЛАТСКОГО РАЙОНА

Хаҗат 1931 сулхи июлән
9-мәшәңче тухма пусланә.

N 60-61
(4630)

1998 сулхи май (су)
уйәхән 29-мәшә, эрнекун

Паләртнәй
хакпа.

Уйәх вәссленет, әссем лайәхланмаҗсә

Майән 26-мәшәңче район администрацийәнче пулнә канашлаван кун йәркнне икә тәп ыйту кәртнәчә. Май уйәхәнчи типә санталәка пула выльәхчәрләх әрчетессинчи әссенә майлаштарас тәләшпә мерәсенә тата үсентәран үстерессинче вараха тәсмасәр пурнаҗламалли задачәсенә пәхса тухрәс. Канашлава хрәсченәсепе фермерсен хуҗаләхәсен асоциацийәнче ертүсисенә, хәш-пәр предпрятисен ертүсисенә тата ял хуҗаләхәпә апат-симәс управленийән тәп специализчәсенә йыхәрнәчә.

Район администрацийән пусләхән пәрремәшсүмә Ю.В.Терентьев канашлава уҗса, уйхирсенчи сурхи әссен тәп тапхәрне йәркеләштернәшән асоциацийән ертүсисенә тавтурә. Суркунне кая юлса килни хуҗаләхәсенчә чылайәшәңче ака кампанийән пахаләхә синче паләрман, вәссем акана чи кәске вәхәтра вәссләме пуларнә.

Сәт савас әссенә илсепулсан, район малпанхи кәртәтүсенчә чылай кая юлса пырат. Сапла, майән виҗсәмәшвунәкунләхән пуҗламәшәңче продукци куллен сутән илсәси 20 тонна яхән чакнә, районги ял хуҗаләхәпә апат-симәс управленийән начальникә Ф.М.Давлетшин пәлтәрнә тәрәх, сакан сәлтәвә асоциацийән ертүсисем сәк ыйту тәләшпә сүрәкләх кәртәртни тата пачах нимәнле әс те иртгермәни пулса тәрәт. Саванпа та Ф.М.Давлетшинән сәмахә сирәп пулчә. Кулленхи сводка цифрисенә тата хуҗаләхәсенә тухса сүрәнин чылай факчәсенә

илсә кәртәтсә, вәл лару-тәрәва йәркеләсепәс тәләшпә ертүсәсенә татәклә мерәсәм йышәнма хушрә. Сәнүсәм, паләртмәшә, питә конкретләччә. Сәмахран, пур сәртә те сәвакан әнәсенә кәтәвнә сүллахи лагерьсенә виҗсә кун хушшинчә куҗарма хушнә, пәрусенә - майән 30-мәшәччә. Кәрхи културәсен тата нумай сул үсәкән кураксен выльәхәсенә апатлантарма юрәхлә участокәсенә уйәрас ыйтәва татса памалла, сүллахи лагерьсенчә сәвакан әнәсенә кәтәвнә сәрака әстерессинә тата картаҗсенә улам туртарассинә йәркеләмәллә - юрать-ха, вәл сителәклә, тәсә паләртрә Ф.М.Давлетшин. Әнәсенә тәләкәпә кәтәссинә йәркеләмәллә, сәкна контролләс тәллевпә хуҗаләхәсен тәп специализчәсәм дежурствәра тәрассинә йәркеләмәллә. Управлени начальникә әссенә сителәттишкәрсә тухнипә сурламарә, чылай асоциацийән ертүсисенә вярәнтан тәрәтсә, конкретлә әнлантарса памә ыйтрә. Вәл "Строитель" тата "Черемшан" асоциацийән "ситә-нәвәсенә" (паллаха, кавычкәра) уйрәм паләртрә, кунта сәт сутәсипә әссем питә япәхшайра, саванпа та июнән 5-мәшәччә әнәсәмпә пәрусенә хәлләхи рационпа апатлантарма сәңчә, әнәсенә вәсәсәсәр ситерәс тәллевпә сәшәл конвейер йәркеләмә, июль-август уйәхәсенчә кәтү кәтмә кәрхи културәсен ситерәс янә анисем сәнә июнән 5-мәшәччә сурмалла сәләпә вир акмалла. Мән вара, пәтәмпәх тәрәс - паянхшән кәна мар, ыранхи куншән та

тәрәшмалла. Ку чәнчән хуҗан ытән правилли, ака сәмахпа кәна мар, әсәпә сирәплетмәллә. Хуҗаләхәсен ертүсисәмпә специализчәсәм әнәсенә продуктивләхнә үстерәс тәләшпә татәклә мерәсәм йышәнмасан, сүллахи тапхәрта сәт нумай суса илсәсә пачахан кәтчәр.

Ю.В.Терентьев тухса каласни яланхи пекәх әсслә те тәллевлә пулчә. Ял хуҗаләхәпә апат-симәс управленийән сәртәс пайән начальникә пулма В.И.Гаврилова лартинә пәлтәрнә хыҗсән, вәл сәхәр кәшманәпә кукурузәна ака пәтерәссинә, шәтиччә тата калчәсенә шәтнә май сүрәләссинә, кураксенә шәварәссинә, кәрхи тата сурхи културәсенә тәпәр хут апатлантарәссинә, ватәлнә кураксенә аласинә, гербицидсәмпә тата пестицидсәмпә әссләссинә, утә пуҗтаракан техника, АВМ тата вәл выльәх апачләх кураксенә пуҗтаракан комбайнәсенә хәтәрләссинә сәнә куҗрә. Саплаха тәләшпә хәш-пәр ертүсәсенә критикләрә. Ю.В.Терентьев хәйән рәкәмәндацийәнчә июнән 28-мәшәччә тырә пуҗтаракан комбайнәсенә механизаторсәмпә комплеклас тата тракторсәмпә плугәсенә юсәсә задачәсәмпә валли те вярән тупрә (вәхәт пәр вярән тамасть вәт). Механизациянә йәтәсәсенә, тырә тасатакан машинәсенә июнән 1-мәшәччә кадрсәмпә комплекласинә, тырә склчәсәсенә юсәссинә, тасатәссинә, дезинфекция иртгерәссинә июнән 20-мәшәччә вара пәтәм хуҗаләхәсенчә тырә типәтәкән хәватлә агрегатсәмпә тавассинә уйрәм паләртсә хәварчә

оратор. Пирән ертүсәсәмпә вәсәмпә ытти районсәңчә мәнлә әсләнинә курчәс. Пирә мән чәрмантарәт-ха вара? Унсәр пуҗнә тимәр каяшнә әсә ямаллинә те тимләх уйәрчә. Хуҗаләхәсенчә вәл сәхәл мар. "Втормет" АО тимәр каяшнә хәт мән чухлә те сутән илмә хәтәр, вярәнсәңчә әсләме тимәр касакан бригада йәркеләме пуларатә.

Канашлава тәхтәвсәрах (вәхәт хәлә хәклә!) ытти кулленхи сивәч ыйтусенә те тәплән пәхса тухрәс. Ку тәләшпә үсентәрансәнә хәтәләкән станци начальникә И.В.Ухвановпа "Агрохимсервис" АО директорә И.И.Мухаметзянов тухса каласрәс.

РОВД начальникән сүмә И.Х.Мингалимов Тугарстан Республикин тивәслә Законсәнә тата иммиграци службин приказәсенә тәпә хурса, хуҗаләхәсенчә тара тытнә ют сәршыв сәннәсәмпә малашнә уҗ курмалла марри сәңчә асәрхәтәрчә. Сәкна май залран темпәсә ыйту пачәс, президиум нацие паләртмәшә мар тәсә сәңчә. Кунта чи кирли патшаләх граждәнләхнә илнә. Сәвна май малашнәх пәтәмләтүсәмпә тумә кирлә мар.

Администрация аппарачән ертүси Ф.Р.Ногуманова, канашлаван пуҗламәшәңчә тухса каласнәскәр, йәркелү снәпә ыйтусенә - вывәскәсенә тивәслә шая кәртәссинә, сүлсәм сәңчи автотранспорт аварийәсәмпә вярәнсәңчи паләксенә илсәссинә, халәх ыйтәвәсәмпә әсләссинә тата Акатуя хәтәрләнәссинә тимләх уйәрчә.

Т. НАЗАРОВА.

Нурлатсене - Патшаләх премия

Нумаях пулмасть Тугарстанән наука Академиянчә "Нурлатри машинәсәмпә тавакан завод" кәларакан КБМ-1,5 култиваторсәнә тәрәсләнә. Сирәп ыйтакан комиссия составә Хусанти ял хуҗаләх академиянчә ректорә тата академиксәм сарлака илкен култиваторсәнә кәларассинә аналәтәтмә ирәк панә тата авторсәнә коллективнә Тугарстан Республикин Патшаләх премиянә пама йышәннә. Чи кирли тата интересли - сәк әсән тәватә авторә пирән ентәшсәмпә, шәпах пирән патра култиваторсәнә тунә вәхәтра сәнәләхсәмпә кәртсә улшәнүсәмпә тунә. Тәләнмәллә кәске сәк хушшинчә вәсәмпә технологи тәрәсләвнә иртнә. Икә сәзон хушшинчә сәнә култиваторсәмпә тәрәсләв сәкнә әнәслә иртнә, әсрә хәйсән "Хамәр рынокә эфир сителәклә тивәс-

тертәмәр. Пирән район хуҗаләхәсәнчә КБМ-1,5 култиваторсәмпә сителәклә. Унсәр пуҗнә, эфир хамәр продукция Сурчаллинә, Пәкәлмәнә, Азнакая, Чистая, Хусанти наука техника центрнә - пурә сәкәр районә әсәтәтпәр. Сәк ял хуҗаләх агрегатнә ытларәх та ытларәх ыйтәсә.

Вәсән хәкә ытти предпрятисәмпә кәларакан ял хуҗаләх оборудованинчә чылай йүнәрәх, усәлләрах", - тет АО генеральнәй директорә Ю.М.Жемков.

Нурлат култиваторсәнә Патшаләх премиянә илмә тәрәтнинә Тугарстан Республикин наука академиянчә ученәйәсән советәнчә июнән 11-мәшәңчә пәхса тухрәс. Унта сәк әсән авторәсәмпә, сәплах ял хуҗаләхән темпәсә специалистәсә, сәнә култиваторсәнә алла илсә әсә түпә кәртнәскәрсәмпә, хушәнәс.

Ачасен сүллахи канәвәшән аслисем тәрәшәсә

Вәренү сүлә вәсләниччә темпәсә кун маларах район тата хула администратцийәнчә сүллахи каникул вәхәтәңчә ача-

сүллах, инвалид тата нумай ачаллә, тулли мар сәмбәсәңчи ачасәмпә илсә.

Ачасән канәвәшән аслисем администратциясен сывләхнә лайәхләтәс, канәвнә йәркеләс тәллевпә программа сирәплетнә. Уйрәмман сәпла паләртнә, ялсәңчә әсә кану лагерьсенчә ачасәнә апатлантарнәшән Тугарстан Республикин социаллә страхованин регионәллә фонднә парәма кәнә база хуҗаләхәсәмпә хуларни шукулсәмпә сүләнчә лагерьсенчә апатлантарнәшән районти социаллә страховани уйрәмән фондәнчә түлсәсә.

Программәра экологи фондәсәмпә те әсләсә. Сапла, вәл профиллә "Подросток" лагере финанслә. Ашшә-амәшәсәмпә путевка хәкән 20-25 процентнә түлсә, пәчәк тупәш илкен сәмбәсәмпә вара унән вуннәмәш пайнә кәна. Шукулсәмпә сүләнчә лагерьсенә кайма путевкәсенә чи малтан

Ачасән канәвәшән аслисем администратциясен сывләхнә лайәхләтәс, канәвнә йәркеләс тәллевпә программа сирәплетнә. Уйрәмман сәпла паләртнә, ялсәңчә әсә кану лагерьсенчә ачасәнә апатлантарнәшән Тугарстан Республикин социаллә страхованин регионәллә фонднә парәма кәнә база хуҗаләхәсәмпә хуларни шукулсәмпә сүләнчә лагерьсенчә апатлантарнәшән районти социаллә страховани уйрәмән фондәнчә түлсәсә.

Программәра экологи фондәсәмпә те әсләсә. Сапла, вәл профиллә "Подросток" лагере финанслә. Ашшә-амәшәсәмпә путевка хәкән 20-25 процентнә түлсә, пәчәк тупәш илкен сәмбәсәмпә вара унән вуннәмәш пайнә кәна. Шукулсәмпә сүләнчә лагерьсенә кайма путевкәсенә чи малтан

пусләхән сүмә Н.Х.Абдуллин ертсә пыракан комиссия тәрәсләсә тәрә. Программәра вәрентү, сәмрәксән, сывләх сыхләвән, культура, социаллә тивәсәртү пайсәмпә, ЦГСЭН, сәхәр завочән, "Нурлатнефть" НГДУ, "Татнефть-Нурлатнефтьтешырав" ООО администрацийәсәмпә, хрәсчәсәмпә фермерсән хуҗаләхәсәмпә тата ытти учрәдәнисәмпә валли те задачәсәмпә паләртнә. Унсәр пуҗнә программәра шукулта вәрәнкәсәнә вәхәтләхә әс тупса парәссинә те пәхса хәварнә. Мәнхә, әсә кану ялаңхә пәрлә вәт.

Лагерьсен коллективсәңчә хәшә әс рәшәсәмпә вара путевка хәкән 20-25 процентнә түлсә, пәчәк тупәш илкен сәмбәсәмпә вара унән вуннәмәш пайнә кәна. Шукулсәмпә сүләнчә лагерьсенә кайма путевкәсенә чи малтан

Т.АЛЕКСЕЕВА.

Пәр хуҗаләхран килнә хыпарсәм

Натурәпа түләсси усәллә

Хрәсчәсән хуҗаләхәсен Синдряков ячәпә хисәппәнен асоциацийән Кивә Чалләри сысна фермин әсчәсән пухәвәңчә сысна ашсәм пәрремәш хут сәварланин итәгәсәнә пәтәмләтсә. Выльәх-чәрләх пәхәкәсәмпә натурәпа түләс-

си - чи меллә те усәллә месләт пулннә паләртсә, иккәмәш хут сәварланин та договор тумә киләшсә. Апла пулсан, сәмрәк сурәсәмпә сәхәл пулмәс.

Сүллахи лагерьсенә куҗарнә

Хуҗаләхри сәмәртакан әнә выльәхәсенә тахәнах

әнтә сүллахи лагерьсенә куҗарнә. Сәк кунсәңчә сәвакан әнәсенә те хәйсән "сүллахи хәтәрәсәнә" куҗарнә. Сапла, Кивә Чалләри сәт-су ферминчи выльәхсәмпә сәрәмсан хәрринчи, Анат Чалләри фермәри әнәсәмпә Калиновка патәнчи питә лайәх юсанә лагерьсенчә пурәнаҗсә.

Н.ХРАМОВА.

"Манан клуб - манан тус"

Ача-пача интересен тэнчи

Ачасен шул тудашенчи пуша вэхатне усалла ирттересси, кружоксене ачасене ытларах явастарасси синчен яланах терлешайра калашна та, халь те каласарсе. Чапла, 9-10 сул каялла ку эсе хулариде предпритисем те хутшанна. Резултатсем пите пысак пулман пулин те, усси пулна: хулан ике микро районтенче "Нурлат нефть" НГДУ бази синче сула ситмен ачасен "Ровесник" (заведующий С.Захарова) тата сахарзавочен бази синче "Эврика" (В.Хуснев) клубсем усална. Вссем хайсен пысак эсене начар мар пушана, анчах та юлашки сулсенче сришывра экономика кризисе пушанипе йыварлахсем сак учрежденсенчен те аяккинчен иресе кайман. Анчах та петем йыварлахсене пахмасар, клубсем халь те эслесе, кружоксенче, секцисенче сутесе воспитани процесне йеркелестелешпе хайсен задачи

сене пурнасласе. Анча та менле? Ку тата ытти ытусем сине хуравлас теллеве район администрацийе суменчи самраксен пайен заведующий Р.Ханиева Самраксен суртенче сак клуб представителсем хушшинче телпулу-конкурс йеркелеме йшанна. Вице сехете яхан тасална конкурс петем ытусем сине хурав паче. Телпулу ирттеремелли план саплачче: клубан визит карточкине снемелле, сыхна эсене катартмалла, техника выставкине йеркелемелле, севе элекен кружокан моделсене таратмалла, саплах драма тата пукане театрсен спектаклсене хатерлемелле. Паллашаван перремеш минутсенчене сула ситмен самраксен клубсен перлехи интересем паларче: ачасем асталла юраташе, спортна активла касакланаше, укересе, саплах юрлаше тата ташлаше. Юрапа таша номерсене катартна май модельсемпе паллашпарче. Ку вара конкурс кульминацийе пулса таче. Пушараннисене ике клубан эсе те телтерче. Уйрама "Эврика" клубан моделсем хайсен

уйрамлахсемпе, эленин йыварлахсемпе паларче. Керкуннехи коллекцире пальто таранчен пурче, суллахитумтирсем синчен каламалли те сук енте. Кунтан теленмелли те сук. Пысак пелу туянна специалист Н.И.Богословская ересе пыракан кружока херачасем 3-меш класран тытанса 11-меш класа ситичен суреесе. Саванпа та вссем кунтан элекен тата сыхакан астаасем пулса тухасе. "Телехрен, М.Идербакова, А.Валиуллина, Т.Логинава касал шултан веренсе тухасе, вссем халь менле эсе те пултарасе", - тет Надежда Ивановна. Саплах вссем шулла тача сыханса эслесе. Ансартран мар енте шул представителе клуб педагогсене сула ситмен самраксене пурнаса хатерлес эсе пысак тупе кертеншен тав туре. Телпулу вэхатенче ачасем хайсен сена искусствине те катартче. "Ровесник" клубан драма кружокен членсем керен класенче веренекенсем хайсен пултарулахепе савантарче. "Эврика" клуб членсем 3-меш номерле шул учителе И.Н.Ермилова ертсе пынипе пуканесен те

атре спектакль катартче. Творчество выставки синчен каласан, кунта "Эврика" клубан эсесем чылайрахче. Кусем сыхна тата элене изделисем. Маларах йываран туса хатерлене, саплах макраме чапа тухна "Ровесник" куненепе палармалла кая юлса пыни паларче. Кана анланма пулате: юлашки вэхатра 4-меш номерле шулта выран ситменнипе клубна та шул выранне уса кураше. Паллах енте, кун пек чухне творчество шулахше мар. Жюри итосене петемлетне хысан "Эврика" команда сентеруше тухни палла пулче. Анча та конкурса хутшаннисем йшаннипе туллах сентерче, саванпа та парнесем пурин те пер пек пулче. Анча та чи кирли, телпулу клубсем ачасен пурнашенче пысак выран йшаннине, кунта шул та, семе те асархаман вссем пултарулахсем паларине катартче. **Ф.ЗИЯТДИНОВА.**

Ытыва район администрацийе суменчи сула ситмен самраксем телешпе элекен комисси татса параймасан е комиссийен канашлавен эсен результативлахне устерме вссене район прокурор хутшаннипе ирттересе. Нумаях пулмасть ирне канашлура хулариде шулсенче веренекенсене шултан каларса янин телелхесене тата вссене эсе вырнастарас ытусене пахса тухна.

Шкула кирле мар, кама кирле вара?

Хальхи вэхатра шулсенче начар веренекенсем, хайсене йеркесер тытакан ачасем сахал мар, вссене пула чылай йыварлахсем сиксе тухасе. Юлашки сулсенче веренту системи шулсен администрацийесене вссен телешпе мерасем йшанма пысак полномочисем паче, савна пула шултан каларса яна ачасен шуче усе. Телехрен, 1996-1997 веренту суленче 9 класс петермен ачасен шутенчен 21 веренекене каларса яна. Тепрен илсен, кусем 1,8-меш номерле шулсенче веренекенсем. 2,4-меш номерле шулсенче сес начар веренекенсем сине ала сулмаше, вссемпе эслесе. Шулсенчен каларса яна ачасенчен чылайаше кушамла-кушамсар шулта веренесе пулин те, ытти йыварлахсем те пур. Веренес килменнипе, хайсене йеркелле тытманипе паларса таракан ачасенчен чылайаше пек тупашла е йеркесер семесенчен. Шулта веренне

чухне вссен кунне пер хутчен те пулин апатланма май пулна, шултан каларса яна хысан вара кана та сухаташе. Кушамла-кушамсар шула суременисем вара йалтах пурнас шипине шанаше. Хаш-пер ашше - ама шесем хайсен ачисене шултан каларса янине хиреслесе, анча та дирекци ку ыту сине урхларах пахате, вссенчен хавартрах хаталла тарашате. Канашлу малашне ачасене комиссипе каласе килешмесер шултан каларса ямалла мар решени йшанче. Канашлура саплах шулсенче тавар пулни, программа ытти йываррипе веренекенсем ыванни синчен каласу пиче. Сак салтавпа тепер веренту суленче уоксене 5 минута чакрма май тупмалли синчен каласе. Анча та, шел пулин те, сула ситмен ачасем синчен мен чухле каласан та ытусем юласе. Вссем сумне тата сенисем хушанасе. **Ф.ГАЛИМОВА.**

Пирен кил адвокате

Эс стажне мен керет?

Манан петемешле эс стажне те, ятарла эс условиясен 1-меш номерле Спиксепе те самаллах никесе пенсие тухма сулсем ситесе. Анча та пенсие тухма 50 сула ситмелле, эпе хале 48-та, штатсене пеклетне май мана эсрен каларче. Эсער тарса юлнаскер тесе срокчен пенси паларттарма манан ирек пур-и? "Рассей Федерацийенчи халаха эспе тивестересси синчен" Законпа килешсе ватлахра тулли пенси илсе тама ирек паракан сынсенне, сав шутра самаллах никесе тухаканнисене те срокчене пенсия палартма пултарасе. Анча та палартна сула ситичен ике сул маларах сес. Сире, эсער тарса юлнаскере, срок ситичен, 48 султанак пенсия палартма тивесле. Урхла каласан, самаллахсемпе 50 сула ситичен ике сул маларах эсир пенси илме пултарат.

Пенсия тухна чухне сулла самаллахсем паранакан ытти ансартсенче те ытусене саплах таташе: йывар условиясенче, инсетри сурсер районсенче эсленисене, 5 ача суратса 8 сула сити ситентерне амашсене тата ытисене те. Пенсия "сенелле" шутлан чух репрессилене халахсен шутенчен ятарла вырансене кушарна вэхата петемешле эс стажне кертесе-и? Сапла. Пенсионеран харпар коэффициентенче уса курса пенси калапашне палартна чух, репрессилене халахсен шутенчен ятарла выране) яна вэхата календарла йеркепе 16 султан пулласа эс стажне кертесе. Анча та сав сынна реабилитацилене кирле. Вссене документсемпе сиреп-

летмелле. Ремесле училищине, ФЗОра, ПТУра тата рабочисем ФЗОра веренне вэхата пенсионеран харпар коэффициентне палартна чух шута илесе-и? "Патшалак пенсионсене шутлас тата вссене устерес йерке синчен" июлен 21-мешенче 1997 султа 113-ФЗ номерле Федералла законепе килешсе пенсисене шутласа панак чух ремесле училищисенче, фабрикапа заводсен шулсенче, профессипе техника училищисенче веренне тапхара эс стажне кертесе. Анча та эслене хушарах профессие алла илне вэхата харпар коэффициента палартма шута илесе. Телехрен, фабрикапа заводсен шулсенче улта урхла срокпа веренекенсене, ремесле тата чугун сул

училищисенче 2 сулла срокпа веренекенсене патшалак заказсене пурнаслама ирек панак пулна. Саванпа та веренне чухнех эсе вырнастарна е производство практикене ирне вэхатсене петемешле эс стажне кертесе. Сакна эс кенекисенче сырса хунисем, веренне вэхатра эс укци сыхланса юлнине катартакан харпар шутсем, тулев ведомосем сиреплетмелле. Енчен те харпар коэффициента палартна чух менпур эс сулсене документсемпе сиреплетме май сук пулсан, сын эсленине свидетельсем катартнисене шутласа петемешле эс стажне кертесе-и? Хаш-пер эс тапхарсене свидетельсен (20.11.90с. Законан 97 статипе килешуллен) катартаве сиреплетет пулсан, вссене документсем сиреплетекен эс сулсеме перле харпар коэффициента палартна чух эс стажне кертесе. Анча та сви-

детельсем катартса сиреплетне эс сулсеме петемешле эс стажен сурринчен иртмелле мар. Манан петемешле эс стажне - 45 сул. РСФСР автомобиль транспорт Министерствин "Аварисер эсленишен" медальне тивесне. "Эс ветеране" ята илме манан ирек пур-и? "Ветерансем синчен" РФ Законепе (1995 сулан январь урхенче йшанна) килешсе сирен "Эс ветеране" ята илме право пур. Анча та Тутарстан Республикинче Министрсен кабинетен 1030-меш номерле йшанавепе "Эс ветеране" ята парастелешпе хамар инструзи эслет. Унна килешсе сире сак ят паранмасть. Енчен те социалла хутлех органесенче сире "Эс ветеране" ята памахиреслесе-тек, эсир аллара ан усар. Рассей Федерацийен гражданине пулна май, сирен сак йшаннава суд урла хиреслесе параканса каларттарма право пур.

Сентеру Кунен суги май урхне уйрам чап курет. Пирен шулта, сакмахран, IV-IX классем хутшаннипе нумаях пулмасть концерт-

Паттарлахпа патриотизма верентсе

конкурс пулче. Унта сиреп жюри эслер. Куракансем те нумайчче. Сена синче вурсари хаяр сулсем синчен савасемпе поэмасем янараре. М.Джалилен, К.Симонован йеркисем, вырасла тата тутарла сепкасеме, вурса темипе юрасем - саксене пурне те концерт программине кертепечче. Манан шутпа, сакан пек мероприятисем паттарлаха, патриотизма, граждандлаха хисепле верентесе, Асла Отечественнай вурса историйенче тата темише асану страницине усма май парасе. **О.ПЕТРОВА.** Хулариде 4-меш номерле шул.

СЫВЛАХ

СТРАНИЦИ

Ғынын шухаш-кәмәлне, характерне пелес тесен эфир сынна куран тинкеретпәр. Тата сүлерех пәхар-ха - куш харшисем тәрәх та ғын мәнлине пелме пулать-ске.

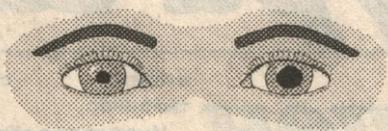
Ғамка варринелле сәкленсе тәракан куш харшисем - литература талачәпе чәрсәр фантази пуррине, виç кәтеслә куш харшисем ютшән-

Куш харши тәрәх

чәк, ни-кампа та

хутшәнман ғын пуллине пелтерессә. Ғакан пек ғын сәмәлләнах хай шухашласа хунине пурнаслама пултарат.

Түрә куш харшисем пултарулла, канәсәр,

ларма-тәма пелмен йәрә

сынсене илем кәртеçсә. Ғак ғын вырәнтан вырәна кусса сүреме юратат. Юратура та вылянчәк.

Арсыннан куш харшисем вәрәм, сәра, сарлака пулсан, вәл әс-

тәнлә, сирәп кәмәллә, ләпкә ғын. Ғак сынсем вичкән әслә, урә пурнаç йәркине тытаçсә.

Ғаврака куш харшисем малашләхә туртәнакан, пурнаҕа тәрәс йәркелесе пыма пелекен, нумай япала-на үстерсерех кәтартма юратакан ғынсем пулли синчен калаçсә.

Печәк, формасәр куш харшисем улшәнчәк кәмәллә, шанчәксәр, пур сәрте те тирпейсәр сынсен пулаçсә.

Чәкәтран та шурәраһ

Пите супәнпе суничылай чухне үте типетсе, кушәтарса ярать. Уте килти мелсемпе тасатни усәлләрах. Хәлле тата кәркунне олива, кукуруза, хәвел саврәнәш сәвәпе усә курни лайәх. Ғава кәштах ашәтмәлла - 2 чей кашәкә тип сун янә чашәка темисә минутләх вәри шыв янә савәта лартмәлла. Малтан пите тип сунра кәштах йәпетнә амәкпа сәтәраçсә. Унтан мамәка тип сунра хытә йәпетессә те, пите мәйран пусласа сүлелле сәмка патнелле сәрсе пыраçсә. 2-3 минутран сәва кураксен шәвекәпе, лосьонпа, е туалет шывәпе, вәретнә шывпа хутәштарнә улма-

сырла сәткенәпе йәпетнә мамәкпа сәтәраçсә.

Уте йүснә сәт, турәх, кефир лайәх тасатаçсә тата шуратаçсә. Вәсемпе пите сунталәкәпех сума юрать. Ут мән чухлә сунләрах, сәт сәмәсә те савән чухлә йүсәкрех пулмәлла. Уте тасатма мамәк тампона йүснә сәтре йәпетсе пите сәтәраçсә. Кашни сәтәрмәссерен мамәка ытларах та ытларах йәпетмәлле. Юлашкин-

чен пәрса типәтнә тампонпа пит синчи ытлашши шәвекә шәлса илессә. Ут типә пулсан, ана кәштах чәпәтнә пек туйәнсан, пите шывпа сәваçсә те сунлә крем сәреçсә. Ут сунлә чухне йүсә сәт сә-

рнә пите тепәр кунхинә тин сунмәлла.

Вәхәтран вәхәта пите тасатма сәмарта саррипе усә курни витәмлә.

Сунлә үте тасатма кофе е аш арманәпе авәртнә сәлә хәрпәкә /овсяные хлопья/ аван. 1 стакан хәрпәк сине 1 чей кашәкә апат соди е бор кислоты яраçсә, тәплән пәтратаçсә, кантәк савәтра упрасә. Пәр кашәк сәк хутәша шыв е сәт сине ярса пәтратаçсә, сәпла хәтәрленә нимәре пите сәреçсә. Нимәрпе сәмкана, янаха, пите, сәмсана, мәя сәтәраçсә. Хутәш үт тәрәх сәмәлләнах шусма пусласан, ана ашә шывпа суса тәкаçсә, унтан пите тәвар е ли-

мон кислоты хушнә сивә шывпа чүхессә.

Лосьонсене час-часх пылран хәтәрлессә. 1 чей кашәкә пыла 1 чей кашәкә глицеринпа хутәштармәлла, 3 грамм бура ярса пәтратнә 0,3 стакан шыв, 1 апат кашәкә шурә эрех хушмәлла. Лайәх пәтратмәлла. Шәвекпе пите сәтәрмәлла. 2 стакан ашә шыва апат кашәкә пыл ярса ирәлтернә шәвек пите сәмсетет, тасатат тата якатат. Пәтнәк шывә пит сума лайәх. 1 апат кашәкә пәтнәкә 1 стакан тин вәренә шыва ярса 30 минут лартмәлла, сәрсә тасатмәлла.

мар, пәтә сәме тәрәшмәлла.

Эфир пәтә сәнетпәр-ха, анчах рис, хуратул ытларах кәмәлләтпәр. Ғав вәхәтрах вир кәрпинче кали, магни, каротин, В витамин нумайрах. Урпа кәрпи крахмалпа, магние тата фосфорпа пуян. Темисә кәрпене хутәштарса, пахча сәмәсә ярса пәсәрнә пәтәсем пите усәллә, вәсен калорийә пәчәкрех. Пәтта вут синче нумай тытмәлла мар, пиçсе сәтичченех сунләм синчен илсе лартмәлла.

Чир мар ку - талант

- Тухтәр, упәшкам әс-тан чирәпе аптраса үкнә пулас.

- Мәншән сәпла шутатәр?

- Ара, сәхечә-сәхечәпе калаçатәп та, вәл тимлән итленә пек туйәнәт. Анчах кайран мән синчен калаçнине ыйтатәп та - вәл пәр сәмахе те ас туса юлман иккен.

- Апла пулсан, ку чир мар - талант, - тет тухтәр. - Әслә-тәнлә арсынсен яланах сәпла пулать.

Малтан - чир синчен

- Эрех есәтәр-и? - ыйтат тухтәр чирлә сунран.

- Тавах сәннәшән, - тет лешә хавасланса. - Анчах манән малтан чир синчен калаçса илес килет-ске.

Манса каять

Ватә ғын аптекана кәрет.

- Сирән ацидиум ацетилсалициум пур-ши?

- Сире "аспирин" кирлә пуль-ха.

- Шәп сәвә. Ара, унтә ятне яланах манатәл-ске әпә.

Медицина тата эфир

ДИФТЕРИ

Юлашки вәхәтра сәк чир синчен час-часх илтме түр килет. Шел пулин те, кәсәл пирән районта сәк чирне пәр хәрача вилнә. Мәнле чир вәл? Унән тәп симптомәсем мәнле? Сәк ыйтусене эфир ЦГСЭН эпидемиологи пайән заведующине Т.Г.СОРЕНКОВАНА патәмәр.

тәсләхсем үснине паләртнә: сәв сун 10 тәсләх, 1993 сунта - 12, 1994 сунта - 232, 1995 сунта - 317, 1996 сунта - 115, 1997 сунта - 21, кәсәл вара 2 тәсләх кәна регистрациленә (пәри Пәтрәс, тепри пирән Нурлат райончә). Халиччен, нумай сун хушши әнтә районта дифтери чирәпе чирленә тәсләх пачах пулман.

- Дифтери мәнле ерет?

- Сывләшна, гриппа ОРЗ пек, үсәрнә, сунасланә, калаçнә чухне, япаласем урлә та ерме пултарат: тутәрсем, теттесем,

кәнекесем тата ытти те. Дифтери микробәсемлә тата унпа чирлә ғын сәв чире ытти сене ертме пултарат.

Сынсемпе час-часх тәл пулакансәх дифтерипе ытларах чирлессә. Вәсем хушшинче - тивәсәтәрү, суту-илү, транспорт сферинче есәкленсем, медицина есәченәсемпе преподавательсем, воспитательсем тата ыттисем.

- Сәк чиртен мәнле сыхланмәлла? Пыр ыратма тытәнсан мән тумалла?

- Чи малтан, харкам хай тәллән сипленмәлле мар, дифтери хәрушә чир, сәвәнпа

тавәхәтлә сипленмә тәрәшмәлла. Халәхра усә куракан хәтәрсемпе сәвара чүхенипе кәна сывалма сук, врач паләртнә әмелсемпе кәна сипленмәлле.

Дифтери чирәпе чирлес мар тесен прививкәсем вәхәтлә тумалла.

- Дифтери чирә ан ертәр тесен миçе прививка тумалла?

- Виçе прививкәран каямар, анчах та вәхәт иртнә-сәмән унән иммунитетчә чакат, сәвәнпа та ачасене кашни 4-5 сунта, аслисене 10 сунта пәрре прививка тумалла. Вәсем нимәнле сиен те күмәссә. Туса хәтәрлекен предприятире мәнпур вакцинана икә хутчен тәрәсләссә.

Ф.ЗИЯТДИНОВА
калаçнә.

Самрәкләх диети

Чәрә кишәре теркаласа вәтетәр те пыл, лимон сәткенә тата мәнле те пулин улма-сырла хушәр. Виçе кун хушши кунне виçе хут сәк нимәре кәна сийәр. Тәваттәмәш кунне сәр улми нимәрә, сәкәр, пан улми сәме юрать. Тепәр кунне яланхи апат-сәмәсә сине куçар.

Французенкәсен салачә

Сәлә хәрпәкә /геркулес кәрпе/ 2 апат кашәкә, вәретнә сивә шыв 6 апат кашәкә, вәретнә сивә сәт 3 апат кашәкә, сәхәр 1 чей кашәкә, 1 пан улми, 1 лимон сәткенә кирлә. Сәлә хәрпәкне шыва ярса 1 сәхет лартмәлла. Унтан сәт, сәхәр, теркаланә пан улми хушмәлла, сәк салат сине лимона пәчәртаса сәткенне юхтармәлла. Салата пәр уйәх хушши ирхи тата кашхи апатсем вырәнне сәсе пурәнмәлла. Вәл үтшән, сүсшән усәллә.

Литература страници

1963 сүлхи январен 27-мешенче сурална, вишсемеш космонавт Андриян Николаев космоса вѣссен 3 уйахран, ана чысласа унан ятне панә.

Ачаләх тата шул сүлѣсем Тутарстан-ти Октябрь районенчи Хуралту яленче иртрѣс, унта ѣлѣкренех аттепе аннен йахѣсем пурәннә.

Сар служби хысқан Хусанти мединститутан сиплев факультетне вѣренне кѣтѣм, ана 1989 сүлта пѣтертѣм. Унтан Ульяновскри область больницы сүмѣнче интернатура иртрѣм, ана пѣтерсен Сѣнѣ Малыклари тѣп больницана ѣслеме ячѣс, унта эпѣ халь те райнти психоневролог пулса вай хуратәп.

1993-1995 сүлсенче "Неврологи тата рефлексотерапи" специальносна ординатура вѣрентѣм. Авланнә. Мәшәр, Юля, саплах хамәр районтан, про-

Хам синчен

фессипе - ача сачѣн воспитательници. Вишѣ ача үстеретпѣр: Дима - 8 сүлта, Владияр - 4 сүлта, Виктория - сакәр уйахра.

Литературапата тата поэзипе эпѣ тапхәрән-тапхәрән паллашса пытам. Малтан, вулама тата сырма вѣренсен, кунсерен тенѣ пекех, ялти библиотекана сүхе кѣнеке илме сүреттѣм. С.Я.Маршакан кѣнеки-

сем сав тапхәрәнпах асра юлчѣс.

Тепѣр тапхәр - шул программипе паллашни - манән камәла кәшт сивѣтрѣ. Тен, ирѣксѣр хушни, хистени йәләхтарчѣ.

Унтан, аслә классенче тата сарта служба ирtnѣ вәхәтра каллех поэзипе кәсәкланма тытәнтәм, савән чухне савәсем евѣрлѣ манән пѣрремѣш произведе-

нисем тухма тытәнчѣс.

Институтра вѣреннѣ сүлсенче: илемлѣ литература, уйрамах проза вуласси чакрѣ, анчах автор юрри тыткәна илчѣ. Пѣрремѣш курс хысқан пѣрремѣш гитара туянтәм, юрәсем сырма пусларәм, анчах чаплах аккомпаниментлайманнипе бард творчестви маншән савәсем хывнипе вѣсленетчѣ.

Хусанти Горький ячѣпе хисепленекен музей сүмѣнчи литература пѣрлешѣвне, М.Д.Зарецкий поэт ертсе пыраканскере,

сүрени (ординатура вѣренне вәхәтра) уйрам тапхәр пулса тәчѣ, унта эпѣ поэзин пѣрремѣш чән-чән урокѣсене илтѣм.

Манән тата ытти тапхәрсем те пулѣс-ха. Вѣсем миѣе пулѣс тата мана аста ситерѣс - пѣр Турә сѣс пѣлет.

Укерчѣкре: Андриян Григорьев семйипе.

Сан валли сѣс, савни

Вәрманта сар кайк юрлани, Уй-хирте илемлѣ чечексем, - Сан валли сѣс, савни, сан валли, Сан валли сѣс хитре чечексем.

Ирхине те хѣвел уләхни, Кәсхине те тухнә сәлтәрсем, Сан валли сѣс, савни, сан валли, Сан валли сѣс сүтә сәлтәрсем.

Түпере те уйах сүтәлни, Сад пахчинче пишнѣ сырласем, - Сан валли сѣс, савни, сан валли, Сан валли сѣс тутлә сырласем.

Эпѣ кашпа юрә юрлани, Эпѣ сунса сырнә савәсем, Сан валли сѣс, савни, сан валли, Сан валли сѣс манән савәсем.

Андрян ГРИГОРЬЕВ.

Шывтәкан (Водолей)

Суралатъ шывтәкан хѣллекхи вәхәтра, Тустаратъ сил-тәман кун-сѣрѣн уләхра. Курәнмәсѣс хирте үсекен чечексем, Илтәнмәсѣс хирте юрлакан кайкәксем.

Хәвалатъ сил-тәман сынсене урамран, Хәвәртрах пүртсене пытанасѣс унран. Анчәксем те тара сѣс часрах хуттелле, Кушаксем те пырасѣс вучах сүмнелле.

Шывтәкан сѣс килне пытанма васкамасть, Юр айне сүхалса юласран хәрамасть. Юрататъ итлеме сил-тәман юррине, Ас илет пулмалла сәпкара пулнине.

* *Әмѣр-әмѣр мухтав паттәрсене!*

"Менелник парни"

Әх, менелник! Менелник! Шел, сүлтәлкне пѣрре кәна килет сав вәл. Сапах та, кашни менелник кунѣ

чун-чѣреремѣнле те пулин асәнмаләх йѣрсем хәваратьске-ха...

Савән пек асәнмаләх менелник манән пурнәсра 1942 сүлки августән 2-мешѣнче, Елен кунѣ, илемлѣ, ашә сүллахи кун килсе ситрѣ. Унтанпа вәхәт пайтах ирtnѣ ѣнтѣ, свах та вәл асәмра-ха: эпѣ 7 сүл тулгартәм-ке. Пиллѣкри йәмәк, Зина, ирех вырән патне пырса пѣчѣк пүрнисемпе хәлхасенчен турткаларѣ, сүмра выртәкан кушак та питрен сүпкаларѣ.

Кәнтәрлә ситсен, анне хирти сѣрен апата килчѣ. Унтан асаннепе кукамай та килчѣс менелник тума. Кукамай пыл улми кукалѣ ситерчѣ, пиртен сѣлесе пѣветнѣ кѣпе парнелерѣ. Асанне дыня ситерчѣ. Вәл пахчара ѣслеме юрататчѣ. Кашни сүлах дыня йышлә ситѣнгеретчѣ. Шәварма шыв нумай кирлѣ пулнине умне пусә ал-

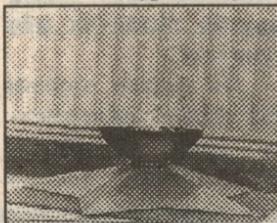
тарчѣ. Унччен ку урамра пусә сукчѣ. Савәнпа та урамри сынсем асанне, тәрәшса пусә алттарнәшән, чун-чѣререн тав турѣс. Асанне пиртен сѣлесе пѣветнѣ шәлавар та парнелерѣ. Иккѣшѣ те йәмәкпа иксѣмѣре чуптуса илчѣс те такмаксем каласа, ташлаттарчѣс. Тен, вѣсем вѣрентни-пех, ташлама хәлѣ те пултаратәп вара. Ун чухне эфир питѣ савәннәччѣ. Ара, мѣнле савәнмән-ха, сывәх тәвансем - кукамай та, асанне те, анне те - умра-ске-ха. Анчах та пурте пѣрле атте сүмра суккишѣн питѣ кулянтәмәр.

Сасартәк анне ыра хыпар пѣлтерчѣ - хәйѣн хѣвѣнчен хирте почтальонка панә аттен виш кѣтеслѣ сырәвне кәларчѣ те вулама тытәнчѣ. Унта вәл пире пысәк салам сырнә, менелник ячѣпе мана уйрамман саламанә. Аннене: "Икѣ кусна - икѣ ача, вѣсене пәхса үстер, тәшман питѣ хәяр, кунѣн-сѣрѣн ана хирѣс кѣрешетпѣр. Сывә юлайәп-ши?", - тесе сырнине вуласан, асаннепе кукамай, анне, эфир те йәмәкпа

йѣме тытәнтәмәр... "Ывәләм, сана менелник ячѣпе хамән сәнүкерчѣке ярса паратәп. Унта эпѣ орденпа. Вәл ордена, минәсем хурса, нимѣссен танкѣсене йышлә пѣтернѣшѣн тивѣсрѣм. Ордена 16-меш гварди стрелковәй дивизийѣн командирѣ, Шафранов генерал, пачѣ", - тесе вѣсленѣ хәйѣн сырәвне аттесѣм. Анне мана аттен сәнүкерчѣкне пачѣ, эпѣ ана нумайччен куш умәнчен илмесѣр пәхрәм, чѣре патне тытәрәм, вәл та пирѣнне манән менелникре пулнә пекех туйса, чѣрене ләплантартәм.

Унтанпа нумай вәхәт иртрѣ, апла пулсан та, аттен менелник парнине, сәнүкерчѣкне хәлѣ те усратәп, орденпа ларакан аттен пәхса, Тәван сѣршыва сыхласа, вәхәтсәр вилнишѣн тарәннән хурланатәп.

Илья ЯЛЛИН.
Нурлат хули.

Володя Петрухин тѣреклѣ хул-сүрәмлә самрәк сын, суралнәранпа 22 сүл сисѣмесѣрех ирtnѣ кайрѣ. Салтака ана илмерѣс, савәнпа та авланма шут тытрѣ Володя, күршѣ ялти илемлѣ хѣре, Улка ятләскере, саклатса килчѣ те чаплә туй туса ирттерчѣс.

Пурнәс сителѣклѣ, ѣсмелли-симеллисем, тәхәнмалли тум-тир нумай, икѣ самрәк чѣкѣс чѣпписем пек кишлѣрсе, савәнса пурәнәсѣс. Анчах та ку ырләх вәраха пымарѣ, вәрсә пусланчѣ. Иккѣмеш куннех Володьяна вәрса илсе кайрѣс. Кил-сурта, самрәк арәма пәрахса хәварма шел, анчах мән тәвән, Тәван сѣршыва хүтѣлеме каймаллах. Арәмне ыталаса чуптурѣ те: "Улка, мана кѣт, эпѣ фашистсене сапса салататәп та киле сывах таврәнәтәп", - терѣ. Арәмѣ, макәра-макәра күтсе кайнәскер, нимех те калаймарѣ, пушне кәна сѣлтрѣ, ку кѣтетѣнине пѣлтерчѣ пулмалла.

Сапла, Володя пехотән 265-меш стрелковәй полкне лекрѣ. Кам пехотәра службәра тәнә, сав лайах пѣлет унти пурнәсра. Вай-питти Володя сапла шутлатчѣ:

нимѣсе тытсан, эпѣ ана пәчәртаса чунне кәларәп. Фронта ситсен Володя әнланчѣ, вәрсәра вайпа акауйри пек кѣрешмелле мар икен, кунта вут-сүләм витѣр тәшманпа сапәсмалла, пѣтѣм сүтәнче кисренсе тәрәтә.

Мѣнле тәрәшса сапәссан та кашни кун

сапах та сѣнтернѣ, сур-сѣртен тытәнса кәнтәра сити әнәслә наступлени турѣс совет салтакѣсем. Пирән Володя та вирлән сапәсрѣ, икѣ хутчен сәмәл аманчѣ, ана полевой госпитальте сыватрѣс те татах вәрса хутшәнчѣ.

Вәл вәрса вѣслеймерѣ, 1944 сүл йывәр аманчѣ те ана сѣпѣрти Иркутск хулинчи госпитале илсе кайрѣс. Аманнә ури пүрленсе шысма тытәнәччѣ, савәнпа унан сылтәм урине кәсрѣс. Шәп та ләп вәрсә чарәннә кун, майән 9-мешѣнче Володя килне таврәнчѣ, кәкәр тулли медальсемпе орденсем сәкнәччѣ. Хәрах ураллә пулсан та сәмйи савтери савәнчѣ. Пәртәк майлашсан колхозра счөтөвод пулса ѣслерѣ. Шел пулин те, икѣ сүл каялла Володя сүтәнчепе сывпуллашрѣ. Йывәр тәпри сәмәл пултәр.

ланса та ѣлкѣреймен, тухса сирпѣннѣ. Сав кун совет салтакѣсем тәшмана 18-20 километра каялла хәваларѣс. Сәкәнтан пусланнә та сѣнтерү хәвачѣ. Ку операция ирттерме сәмәл пулман - фрицсем каялла чакасшән пулман, кашкәр пек хирѣс тәнә,

сәпах та сѣнтернѣ, сур-сѣртен тытәнса кәнтәра сити әнәслә наступлени турѣс совет салтакѣсем. Пирән Володя та вирлән сапәсрѣ, икѣ хутчен сәмәл аманчѣ, ана полевой госпитальте сыватрѣс те татах вәрса хутшәнчѣ. Вәл вәрса вѣслеймерѣ, 1944 сүл йывәр аманчѣ те ана сѣпѣрти Иркутск хулинчи госпитале илсе кайрѣс. Аманнә ури пүрленсе шысма тытәнәччѣ, савәнпа унан сылтәм урине кәсрѣс. Шәп та ләп вәрсә чарәннә кун, майән 9-мешѣнче Володя килне таврәнчѣ, кәкәр тулли медальсемпе орденсем сәкнәччѣ. Хәрах ураллә пулсан та сәмйи савтери савәнчѣ. Пәртәк майлашсан колхозра счөтөвод пулса ѣслерѣ. Шел пулин те, икѣ сүл каялла Володя сүтәнчепе сывпуллашрѣ. Йывәр тәпри сәмәл пултәр.

Н.ВАСИЛЬЕВ.

Володя - салтак

Нумаях пулмасть пирён районта Тугарстан Республикасы култура тава тивёслё ёсчёнё, композитор, эстрада юрәси, журналист, политолог Сююмбике Валиева пулна.

Сююмбике ханум пилёк кун хуши нурлатсемпе тёл пулна, фронтри асаилүсемпе паллаштарна, савасем каланә, юрәсем юрланә. Малтан вәл Самраксен сүртөнчә ветерансемпе тёл пулна, асла әру представителёсем хәнәна йшән кётсе илнә. Сав кунах Сююмбике ханум хулари 2-мөш номерлө шул-гимназиере, Тури Нурлатри шулта тата музейра пулна.

Иккөмөш кун вәл хулари 4-мөш номерлө тата Кульбаево-Марасари шулсенчә вөрөнчә кенсемпе тёл пулна,

Нурлатсем искусствана йнланассе

Г.Кариевән музейёпе паллашна, Сар мухтавән аллеинчи вәрсәра вилнисене халалласа лартна паләк патне чексем хунә. Сав кунах

касхине Сююмбике ханум Хиртикүл ялөнчә пурәнәкансемпе концерт залөнчә тёл пулна, саплах кунти халәх театрен артисчөсемпе те

сем кётсе илнә, касхине вара вәл райнти култура сүртөнчә концерт кәтартна. Валиева куракансемпе питө хәвәрт пөр чөлхе тупна.

курсак алашна. Виҗсөмөш кун ирхине хәнәна хулари "Алсу" тата "Теремок" ачапача сачөсенчи ача-

"Кашни ир алла хура сәкәр татәкө тытса, әпө хамән шәпашән, кашни иртнө куншән Турра тав таватәп. Әпө тырпул үстерекенсен ёснө хисеплетөп, вөсем умөнчә пус таятәп. Сәк туйәм мана творчествәра вәй парәт, сывләха сирөплетет. Сирөн районартан әпө кәмәллә каятәп. Нурлатсем ёсләме пөлөсчө, хуларә тата районта пурәнәкансем искусствана юратасчө, йнланасчө. Мана йшән кётсе илнине әпө наци искусствине юратна пек хаклатәп", - терө Сююмбике ханум сывпуллашна май.

Укерчөкре: Сююмбике Валиева хулари таваттәмөш номерлө шулта вөрөнчә кенсемпе тёл пулна вәхәтра.

Тәрәшуллә механизатор

Миншакир Каримов хресченсен хушаләхсөн Хафизов ячөпе хисепленекен ассоциациянчә механизатор пулса вәтәр сула яхән вәй хурат. Сәк сүлсем хушшинчә МТЗ-80 тата "Беларусь" тракторсен вәртәнләхөсене вөрөнчә ситнө. Юлашки сүлсенчә тәрәшуллә ёсчөн ферманә ёнесем валли апат турттарат, выльәхсем мөнле үт хушни унән ёсчөнчөн килнине вәл питө лайәх йнланат. Миншакир Каримов саплах хирти ёсөсене активлә хушәнат, хире удобрени турттарат.

Т.ДЕРБЫШЕВ.
Кәрмәш ялө.

* БИТУ - ХУРАВ

Ёне силли суркалансан

Сунә хысән ёне силлине йшәллине те шәлса типөтөп. Анчах темән вәл сав-савах суркаланат. Мөрен килет сәкә?

Р.КУПРИЯНОВА.

Ёне чөччи суркаланаси ун силлине лайәх пәхманран, силө тирө сөмсө пулманничен, выльәхән ай сарәм нүрө, вараланчәк пулнинчен килет. Ёнене чөччинчен чөпөтөсө туртса сунти те тирне суркалантарат. Ёне чөччин тирөнчә сүллә железасем сук, савәнпа та вәл силлө тата шәрах сәнтәләкра кушәркаса суркаланма пулгарат. Савна май ёне чөччи тәртәнат, вәл ыратат, малтан суркаланна вярәнсем пуласчө, каяраха вөсем тарәнәнасчө, вөсенчөн юн тухат, сурәлнә вярәнсем вараланащө, хытса кушәрхәщө. Сунә чух выльәх канәсәрланат, урипе тапкалашат, вярәнәта тәмасть, сума кансөрленине пула сөте пөтөмпөх суса илме май килмест, савәнпах мастит аталанма пулгарат.

Силлөсө. Ёне силли мөнле пулнине асархаса тәмәллә, йна йшә шывпа суса таса ал шәллине типөтөмөллө. Суркаланна пөчөк вярәнсем пулсанәх силлөме пуламәллә: сунә хысән ёне чөччисене 2 процентлә йшә сода ирлөчөкөне (сүр стакан шыв сине 2 грамм апат соди) суса илмөллө, унтан ихтиол мащөпе е 5 процентлә синтомицин эмульсийөне сөрмөллө. Ёне чөччи питө ыратнине асархасан сәвиччөн 15-20 минут малтан 3-5 процентлә новокәин мащөпе сөрмөллө.

Профилактика төлөшөнчөн ёне силлине таса тытмәллә, йна йшә шывпа суса лайәх шәлса типөтөмөллө. Сунә хысән чөччисене вазелинпа сөрмөллө. Сәкән пек мащө та хәтөрлөме пулат: пөр стакан тиш сәва савәта яра 15-20 минут хуши "шыв мунчинчө" тытмәллә, унтан 30 грамм парафин ирлөчөкө (шүрә суртәна вөтөтме пулат) хушса пәтратмәллә. Сәк мащө вазелинран пөртте кая мар.

Журналист блокнотөнчөн

Ял сывәхөнчи хирпө хәйән хысән тусан кәларса, акакан агрегат пырат. Ана хөррине кәшт канма чарәннә сүрелөкөнсем пире инсөтрөнөх шүтлөсө үпкөлөшнине кётсе илчөс.

- Пирөн яшөсем сүнчөн хәсәтра сүрмастәр тесе паян кәна сәмахларәмәр-ха. Пирөн Ринат пөччөн 800 гектар акрө, - ятлать Мунир Фардиев. Пухура халәх шухәшнө, төрөслөхө пөлтөрмөллө пулсан, ялан тенө пөкөх, Мунир пиччө сәмах илет. Пөрлө вәй хуракансен ёсө сине сүрөккөн пәхни, вөсен хәстәрләхнө хисөплөмөнни йна пәшәрхантарнинчөн пачах төлөнмөллө сук. Вәл хәй сәк хирсөнчә 40 сүл хуши ёнтө тырпул ситөнтөрет, 38 сүл тракторист пулса ёсөнө, сүрелөнө те, акнә та. Тухәс үстерекөнөн, тырә пусинчөн таләкөпө килнө таврәнәнайманскөрөн, ёсө сәмәл мар пулнине лайәх пөлет.

Ринат Сагдиев вара йсталәх вәртәнләхөсене ун кусө умөнчә вөрөннө. 1979 сүлта сартан таврәннә хысән трактор рульнө тытна. Сәк вәхәт хушшинчө пөррөмөш тикөс мар пәрус-

насем те, пөррөмөш йнәсләхсөм те пулна. Сирөм сүла яхән ёслөсө пуян опыт пухнә. Юлашки сүлсенчө хушаләхри пөррөмөш бригадәри акнә лаптәксөн ытларәх пайө Рината тивөт. Сәпла, пөлтөри көркуннө вәл хөреслө мөслөтпө көри културәсене 400 гектара яхән акнә. Хирөс анлә сарәлса выртакан хир те паян ешөл кавирпө витөннө, пөр гектарнө те сөнөрен акма түр килмен, тавах Турра, көр тыррисем лайәх хөл каснә. Сүраки пуслансанәх Ринат каллөх сүхана тухнә, сүрхи тулә акнә сөре хушәннә, куллен икшөр-вишөр норма пурнәсләнә. Сменә вөслөннө сөре Фарит Шараковпа Завит Мусин акащөсем тусанпа вараланса хуралса кайнә, Ринат вара трактор сүнчөн ансан пөр вәхәт хуши ним те илтмен. Тухәсә ситөнтөрмө ял сүннисем нумай тар тәкащө тата тусан сәтәсчө! Төпөр куннө ирхине 4 сөхөтре вөсем каллөх ёсө пусәнасчө.

Сәпла майпа ёслөсө, кәсәл Р.Сагдиевән агрегачө 800 гектара яхән акнә. Мунир пиччө төрөс калат: эфир чән-чән йстәсәсене ситөлөклө чыслаймәспәрха. "Сисөмсөм", радио хәсәчөсөм кәлармәспәр, агитаторсем сук. Каннә

вәхәтра вөсем пынә, касхине вара кам мөн чухлө акни сүнчөн пөлтөрнө, ырә сәмахпа мухтаса хавхалантарнә пулсан, тырпул үстерекөнөн кәмәлө те сөклөннө пулөччө...

Тракторист пулса 40 сүл вәй хуракан Ильдус Сагдиев ашшөпө пөр тавәнөн ывәлөн Ринатән ёсөпө питө кәмәллә. Хәй вәхәтөнчө Ильдус пиччө хушаләхри сөр ёсөнөсөнчөн пөри шутланчө. Вәл 62 сүлта пулин те, ёсөпө сывпуллашма шутламасть-ха: "Беларусь" тракторпа акакан агрегатсене вәрләхпа тивөстөрет.

Ку хирте тавәнсем сөс ёсөсчө. Сәпла, хирсене удобрени Мунирән тавән шәллө - Рашит Фардиев турттарат. Унран ыркәмәлләрах та каләсма юратаканскөр пулна май Рашит шүтлөме йста. Хәл те акә сәпла каларө: "Мәшәр пахча чават, әпө вара күнөпө хирте", кайран тата хушса хучө: "30 сүл хушшинчө вәл сәкән пек йөркөнө хәнәхрө ёнтө." Чәнах та хәл сөр ёсчөнөн хәйән сүрчөпө хушаләх шухәшө мар. Вәл чи малтан хирти ёсөсене тимлөх уйәрат. Ака сүлтәләкра пөррө кәна пулат, йна кая хәварма юрамасть. Ахәлтө каламащө ёнтө, мөн акатән - сәвна пустаратән. Сәк чәнләха "Алга" хушаләх

ёсчөнөсем лайәх йнланасчө.

Ку хирте вәй хуракансем сөре чунран парәннә. Сәпла, сүрелөкөн Ильдар Мифтахов 30 сүла яхән тавән хушаләхән хирөсене халәлләнә. Каләсма юратмасть пулин те, ентөшөсем йна силлөнмөсчө, түрө кәмәллә пулнәшән хисөплөсчө. Ильдар хәйне шанса панә трактора питө лайәх пәхса тарат, йна хәтө кама та шанса памасть, ан сөмөрөлтөр тесе тәрәшат. Хәйне хушнә ёсө пурнәсләман төслөх унән пулман. Көскөн каласан, йлта пурәнәкансем - чән-чән арсынсем, вөсем сүнчө сөр тытәнса тарат. Вөсене күрөнтөрес, ёсри энтузиазмне сүнтерөс марччө. Сәкән сүнчөн шутларәмәр эфир сөр ёсчөнөсөмө каләснә май. Вөсем те сәкән сүнчөн нумай шухәшләсчө, иртнине аса илөсчө, хәлхәи вәхәтпа танлаштарасчө, хәк парасчө, пөтөмлетүсөм тәващө. Шөл пулин те, юлашки вөсене пит савәнтармасть, вөсен ёснө яланәх тивөсчөпө хәк памащө-сөкө, сав шүтра укәстенкө енчө те. Анчах та вөсем чи малтан йшә сәмах, хәйсене йнланнине көтөсчө. Кәна валли укәстенкө тәкакләмәллә мар вөт-ха, ку енөпө те хәл йывәрләхсөм пур-ши?

С.ХАЙРУЛЛИНА.
"Алга" ассоциаци.

ПӨЛТӨРҮСЕМ

1985 сүлта туса кәларнә ВАЗ-21013 "Жигули" сүтәтпәр, хәкө 9000 тенкө. Төлөфон: 2-20-93.

Пөр пүлөмлө хвәттөр сүтәнат. Адрес: Советская урамө, 187-5.

Сүтәтпәр:

- вагон-магазин;
- урапәсем сүнчи раствөрмөшәлка;
- механизациленө раствөрмөшәлка;
- САЗ-ГАЗ-3305 самөсвал;

- автомагазин (ЗИЛ-130);
- циркуляр-станок;
- шәратса сүпәстәрмәлли агрегат;
- мөтөблөк;
- 200 литрлә пичкөсөм;
- 10 тата 1000 килограмлә виҗөсөм;
- карта тытмәлли "рабица" сетка.

Төрлө майсөм тата бартер пулма пултарасчө. 5-25-15, 5-22-06 номерлө телефөнсөмпе 22 сөхөтчөн ыйтса пөллөллө.

